

Triade inversate

„Sensul ascendent sugerat de conceptualizarea dorințelor generează, paradoxal, materialitatea precară de jos, în timp ce materializarea dorințelor este posibilă, la fel de paradoxal, doar prin inflaționarea credințelor.”

Problemele cele mai provocatoare ale consistenței în știința economică sunt cele care țin de intuibilitate. Realitatea economică este intuibilă prin apelul excesiv, cumva chiar primordial, la formele cognitive intermediare ale fizicii mecanice. Invazia de termeni ca mecanism, forță, energie, dinamică, sistem, echilibru, potențial, propagare, relevă această stare de lucruri.

Eșafodajul conceptual al Economiei provine la origini din transferuri terminologice dinspre știința care a alimentat direct prima revoluție industrială. Ulterior, sub impactul străpungerilor teoretice ale biologiei, prin evoluționismul darwinian, și ale sociologiei, prin evoluționismul spenglerian, Economia a făcut achiziții de nuanțare a propriilor reprezentări cognitive.

Într-un fel de înțeles pentru modul de raportare academică la mersul cunoașterii, Economia a profitat de câștigurile altor științe pentru a-și fortifica funcția explicativă. Doar că preluările de reprezentări conceptuale masive din științele mai bine situate pe scala performanțelor cognitive a complicat funcția sa educativă, de percepție publică a arhitecturii ei conceptuale de sine stătătoare. Principala rezultată a fost că s-a instalat în conștiința socială o declasare a individualității epistemice a corpului de reprezentările conceptuale al Economiei. Distinctivitatea slabă a arsenalului de formule cu ajutorul cărora operează intuiția în Economie a ascuns, sub stratul gros de concepte împrumutate, structura cognitivă proprie.

Evident că această stare a diminuat la limită adecvarea cunoașterii la logica evoluției economice. Între altele, bunăoară, s-au estompat resorturile definitorii pentru întemeierile realității economice, ca fapte de consistență subiectivă, comportamentul uman fiind de regulă dizolvat în expresii ale determinismului materialist. Bucla epistemică a Economiei nu era astfel propice înțelegerii universului de semnificații ale umanului, obligat să fie o sinteză acțională generată în spectrul tensional dintre două valori imponderabile, dorințe și credințe. Așa se face că secole la rând Economia a recurs la perpetuarea viziunii ei inadecvate asupra realității, educația economică promovând aliniamentele perceptive și intuitive venite dinspre alte formule de cunoaștere și alte stări ontologice.

Cheia reaşezării lucrurilor constitutive în poziţia firească constă în decopertarea stratului de obişnuinţe cognitive din Economie, aşezat pe traiectoriile conceptualizării definite de dorinţe şi credinţe. Trebuie remarcat faptul extraordinar că dorinţele, ca forţă structurantă a realităţii economice, trasează reprezentări din ordinea materialităţii, iar credinţele substanţiază dorinţele printr-o formulă demnă de alchimie, reuşind transmutaţia elementelor spirituale în elemente materiale. Prin acest vârtej cu mişcare contrară firescului s-au reîncorporat în alcătuirea reprezentărilor intuibile ale Economiei limitările contrarii sugerate de dualitatea funcţională dintre dorinţe şi credinţe: asimptoticele cognitive la ordinea materialităţii şi la ordinea spiritualităţii.

Din gama ordonării conceptuale a dorinţelor enumerăm profitul, avuţia, bogăţia, câştigul, succesul, valoarea adăugată, iar din gama credinţelor, la loc de cinste stau banii şi creditul, reprezentări ale posibilului, închipuiri ale minunii, materializări ale încrederii că se întâmplă să se producă ceva în virtutea cauzei fără cauză. Din această bortă epistemică se ivesc aşteptările, speranţele, iluziile, exuberanţele, panicile, motivaţiile, satisfacţia, notorietatea, autoritatea.

Gândirea categorială a dorinţelor poate face apel la forme simple intuibile, în schimb gândirea categorială a credinţelor este difuză şi confuză, oricum greu de conciliat în reperele gândirii raţionale. Deloc întâmplător, simbolistica şi ritualizarea de extracţie teologică sunt accesorii ale construcţiilor explicative din economia monetară.

Decelarea precară a ţesăturii dintre cele două universuri ale Economiei impietează asupra înţelegerii formulelor sub care realitatea ca atare este intuibilă. Puterea de centrare a înţelegerii esenţei economiei pe dorinţe este atât de mare încât pur şi simplu sunt excluse întemeierile reale ale sensului conceptelor. Ordinea conceptuală a dorinţelor acaparează cunoaşterea, o unilateralizează, zădărniciind alegerea soluţiilor eficiente.

Acest sechestru epistemic face, printre multe alte denaturări, ca ţintirea performanţelor materiale să instituie un sens invers al semnificaţiilor faţă de reprezentarea intuibilă a succesului, spre exemplu. Sensul de ascendenţă al succesului material, tonic în ordinea materială a dorinţelor, ecranează înţelegerea sensului realităţii, configurarea ei nonsistemică pe principiul excluderii. Exprimarea glorioasă a ascendenţei tipice succesului o găsim în statistica globală sub forma concluzivă „85 de miliardari deţin o avuţie egală cu cea pe care o are jumătate din populaţia lumii”. Formulând problema economică în termeni binari individ-societate soluţia este congruentă pe sensul descendent al realităţii, iar doar aparent şi înşelător pentru raţiune sensul este sugerat ca ascendent; conţinutul informativ relevant al formei concluzive de mai sus vizează sărăcia – nu bogăţia – drept centralitate a demersului înţelegerii, şi, deci, a cogniţiei economice. Descifrarea triadei de jos individ-societate-sărăcie este adevărata provocare raţională a Economiei. Triada de sus, sugerată de ascendenţa relaţiei individ-

societate-virtual (bani, credit, încredere) este reprezentată, ca formă concludivă în analize recente, la fel de înșelător, de expresia „volumul tranzacțiilor valutare este de 14 ori mai mare decât PIB global”.

Sensul ascendent al conceptualizării dorințelor generează, paradoxal, materialitatea precară de jos, în timp ce materializarea dorințelor este posibilă, la fel de paradoxal, doar prin inflaționarea credințelor.

Inversiunea de sensuri din cele două triade, intuibilă pe calea expresiilor concludive menționate, trădează inconsistențele epistemice ale Economiei. Punctul de aur care permite revenirea la normal este reconstrucția conceptuală prin apelul la formulele intuibile provenite din altă relație, eminentamente rațională, cea dintre mijloace și scopuri, în locul celei dintre dorințe și credințe. Așezarea corectă a termenilor aliniați mijloacelor și scopurilor presupune, desigur, evitarea transformării mijloacelor (derivate ale dorințelor) în scopuri, pentru a nu inversa și în acest fel triadele explicative.

Prin această reconstrucție conceptuală va deveni posibilă încărcarea mai corectă a scopului în economie, în esență cu semnificațiile conceptelor al căror sens intuibil vine din masa critică a faptelor pozitive care asigură intensiunea sensului vieții, cum sunt dezvoltarea, bunăstarea, confortul etc.

Marin Dinu